

The Scope of Torah: Aggadah, Normativity, Madda, Part II: Which Parts of Torah 'Count'?

Shlomo Zuckier
Drisha Institute

1. Berachot 11b, Davidson Translation (sefaria.com)	1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יא עמוד ב
<p>Therefore, Rav Yehuda said that Shmuel said: One who arose to study, until he recites <i>Shema</i> he must recite a special blessing over the Torah. If he already recited <i>Shema</i> he need not recite that blessing, as he has exempted himself by reciting the blessing of: An abounding love, which includes the components of the blessing over the Torah.</p> <p>Having mentioned the blessing recited over Torah, the Gemara focuses on a dispute over what constitutes Torah in terms of requiring a blessing. Rav Huna said: For the study of Bible, one must recite a blessing, as it is the word of God, and for halakhic midrash, the derivation of <i>halakhot</i> from verses, one need not recite a blessing. And Rabbi Elazar said: For Bible and midrash, which includes <i>halakhot</i> derived from verses themselves, one must recite a blessing; for Mishna, which is only comprised of halakhic rulings issued by the Sages, one need not recite a blessing.</p> <p>And Rabbi Yoḥanan said: Even for Mishna, which includes final, binding halakhic rulings, one must recite a blessing as well, but for Talmud, which comprises a study of the Mishna and the rationales for its rulings, one need not recite a blessing.</p> <p>And Rava said: Even for Talmud, which is the means to analyze the significance of the <i>halakhot</i>, and is the only form of Torah study that leads one to its true meaning, one must recite a blessing.</p> <p>This statement is supported by the practical <i>halakha</i> derived from observation of Rav's practice. His student, Rav Ḥiyya bar Ashi, said: Many times I stood before Rav to study our chapter in the <i>Sifra</i>, also known as <i>Torat Kohanim</i>, the halakhic midrash on Leviticus, of the school of Rav, and I saw that Rav would first wash his hands, then recite a blessing, and only then he would teach us our chapter. This demonstrates that even before their study of <i>Torat Kohanim</i>, which, due to Rav's explanation of the reasons behind the <i>halakhot</i>, was the equivalent of studying Talmud, one must recite a blessing.</p> <p>The Gemara clarifies: What formula of blessings does he recite? There is a dispute over the formula of the blessings as well. Rav Yehuda said that Shmuel said: The formula of this blessing is like the standard formula for blessings recited over other mitzvot: Blessed are You, Lord our God, King of the universe, Who sanctified us with his mitzvot and commanded us to engage in matters of Torah.</p>	<p>אמר רב יהודה אמר שמואל: השכים לשנות, עד שלא קרא קריאת שמע צריך לברך, משקרא קריאת שמע אינו צריך לברך, שכבר נפטר באהבה רבה. אמר רב הונא: למקרא - צריך לברך, ולמדרש - אינו צריך לברך; ורבי אלעזר אמר: למקרא ולמדרש - צריך לברך, למשנה - אינו צריך לברך;</p> <p>ורבי יוחנן אמר: אף למשנה נמי צריך לברך, [אבל לתלמוד אינו צריך לברך]. ורבא אמר: אף לתלמוד צריך (לחזור ולברך) [לברך];</p> <p>דאמר רב חייה בר אשי: זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דרב לתנויי פרקין בספרא דבי רב, הוה מקדים וקא משי ידיה ובריך, ומתני לן פרקין.</p> <p>מאי מברך? אמר רב יהודה אמר שמואל: אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה. ורבי יוחנן מסיים בה הכי: הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך</p>

And Rabbi Yoḥanan concludes the blessing by adding the following: Lord our God, make the words of Your Torah sweet in our mouths and in the mouths of Your people, the house of Israel, so that we and our descendants and the descendants of Your people, the house of Israel, may be those who know Your name and engage in Your Torah. Blessed are You, Lord, Who teaches Torah to His people Israel.

And Rav Hammuna said an additional formula: Who has chosen us from all the peoples and given us His Torah. Blessed are You, Lord, Giver of the Torah. With regard to this formula, Rav Hammuna said: This concise blessing is the most outstanding of all the blessings over the Torah, as it combines thanks to God for giving us the Torah as well as acclaim for the Torah and for Israel.

Since several formulas for the blessing over Torah were suggested, each with its own distinct advantage, the Gemara concludes: **Therefore, let us recite them all** as blessings over the Torah.

בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך, ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל. ורב המנונא אמר: אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה ה' נתן התורה. אמר רב המנונא: זו היא מעולה שבברכות. הלכך לימרינהו לכולהו

2. רש"י מסכת ברכות דף יא עמוד ב

מדרש - הוא קרוב למקרא, כגון מכילתא וספרא וספרי שהם מדרשי מקראות. לגמרא אין צריך לברך - אפילו קודם אהבה רבה קאמר, והכי מוכח מילתא בפסח שני. אף לגמרא צריך לברך - שהוא עיקר התורה שממנו הוראה יוצאה, גמרא היינו סברת טעמי משנה, ותירוצי משניות הסותרות זו את זו, וחסורי מחסרא. ומברך - ברכת התורה.

3. רי"ף מסכת ברכות דף ה עמוד ב

אמר רב הונא למקרא צריך לברך למשנה ולתלמוד אינו צריך לברך ורבי יוחנן אמר למשנה צריך לברך לתלמוד א"צ לברך ור"א אמר אפ"ל לתלמוד צריך לברך למדרש א"צ לברך ורב אמר אפילו למדרש נמי צריך לברך דאמר רב חייא בר אשי זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דרב לתנויי פירקין בספרא דבי רב וקדם ומשי ידיה ומברך ומתני לן פירקין וכתב רב האי גאון ז"ל דהלכתא כותיה דרב ומנהגא כותיה:

4. רא"ש מסכת ברכות פרק א סימן יג

אמר רב הונא (ר) עז למקראעט צריך לברך. למדרש אינו צריך לברך ר' אלעזר אומר אף למדרש צריך לברך. למשנה אין צריך לברך. רבי יוחנן אומר אפילו למשנה צריך לברך. לגמרא אין צריך לברך. ורבא אמר אף לגמרא צריך לברך דאמר רבי חייא בר אשי זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דרב לתנויי בפירקין בסיפרא דבי רב וקדימפ ומשי ידיה ומברך ומתני לן פירקא. וכתב רב האי דהלכתא כוותיה.

5. דברי חמודות מסכת ברכות פרק א סימן יג

(עז) למקרא צריך לברך. כתב האגור בשם מהר"ם דדוקא כשלומד אבל אם מתפלל תחנונים א"צ לברך והראב"ד כתב צריך לברך ומסיק הש"ע דנכון לחוש שלא לומר קודם שיברך ורמ"א כתב דהמנהג שלא לחוש כדחזינן בימי הסליחות וכתב הטור שהוא נהג מיד אחר ברכת אלהי נשמה לברך ברכת התורה וכתב רמ"א שאין לשנות. והכותב בדברי תורה כתב הר"ר אבודרהם שצריך לברך. וכתב האגור דמהרהר בד"ת א"צ לברך דהרהור לאו כדבור דמי לקמן בפ"ג סימן י"ד וכתב הר"ן בפ' כל הצלמים דיכול לפסוק דין כל שאינו אומר עיקר טעם של דבר דלא הוי אלא כהרהור כדמוכח במרחץ של אפרודיטי וכתב האגור בשם מהר"י מולין דנשים נמי מברכות ברכת התורה ואף ע"פ שאינן חייבות שלא אמרו המלמד בתו תורה כאלו מלמדה תפלות אלא על התורה שבע"פ ואף על פי שלשון ברכת לעסוק בד"ת משמע תורה שבע"פ מ"מ אין לשנות מטבע הברכות ועוד כי הן מברכות על קריאת הקרבנות דתפלה כנגד קרבנות תקנום והן

חייבות בתפלה וא"כ חייבים ג"כ בקריאת העולה והקרבנות וכ"ש לדברי סמ"ג שכתב שהנשים חייבות ללמוד הדינים השייכים להם ע"כ:

6. מעדני יום טוב מסכת ברכות פרק א סימן יג

[ר] למקרא צריך לברך למדרש אין צריך לברך כו'. גי' זו הגיה החכמת שלמה בגמרא וגם בטור סימן מ"ז סדרן ג"כ בזה הסדר וקשיא לי רבא דאמר אף לגמרא צריך לברך מאי מייתי ראייה מדבירך אספרא דבי רב שאינו גמרא אלא ברייתות דהיינו ת"כ כדפירש"י בפ"ג דף י"ח ריש ע"ב ובפ' אלו טריפות ריש דף ס"ו כתב רש"י הטעם מש"ה מקרי ת"כ ספרא דבי רב לפי שהיה שגור בבהמ"ד בפי כולם כו' ועיין עוד לקמן מאי דקשיא לי על הח"ש. והרי"ף גורס למקרא למשנה לש"ס למדרש והשתא ניהא דמייתי ראייה אמדרש מספרא דבי רב וכן פירש"י מדרש מכילתא ספרא ספרי שהן מדרשי התורה אף על פי שאין גירסתו כגי' הרי"ף וכתבו תלמידי הר"י ז"ל רי"א למשנה צריך לברך שבמשנה ג"כ מפרש הפסוקים ומשמם לומד טעמי המצות אבל לגמרא שהוא פירוש המשנה לא דא"צ לברך על הפי' ודאמר דאפי' לגמרא צריך לברך דבש"ס גם כן מפרש עקרי הפסוקים ומסקינן דאפילו למדרש צריך לברך שבמדרש ג"כ למד מהפסוקים מק"ו ומג"ש ומהמדות שהתורה נדרשת בהם עד כאן ומיהו בפרק דלקמן ד' י"ד ע"ב דהתם איתא נמי להא דר"ח בר אשי ול"ג התם בספרא דבי רב אלא בפרקין בלחוד גרס ואמרינן עלה דקמ"ל דלמשנה נמי צריך לברך והיינו כפי הגירסא שבגמרא לפנינו דגרס בדברא למשנה ולפי מה שהגיה בעל ח"ש גמרא דהכא כגירסא של רבינו ה"ל גם כן להגיה לקמן דקמ"ל להש"ס צריך לברך וזה מה שנ"ל שקשה על הח"ש בזה:

7. חידושי הרא"ה מסכת ברכות פרק א - מאימתי

אמר רב הונא למקרא צריך לברך למשנה אין צריך לברך. פי', דעיקר תורה תורה שבכתב ועליה צריך לברך. ור' אלעזר אמר למשנה צריך לברך. פי', שהוא עיקר תורה שבעל פה והכל הסכימו עליה. למדרש אין צריך לברך. פי', לפי שהוא במחלוקת ושלא בהסכמת הכל. ור' יוחנן אמר אף למדרש צריך לברך דאמר רב חייא בר אשי זמנין סגי אין הוה קאימנא קמיה דרב (לרב) לתנויי פרקין בספרא דבית רב. פי' תורת כהנים בספרא.

8. בית הבחירה (מאירי) מסכת ברכות דף יא עמוד ב

אחד הקורא בתורה או במקרא ואחד השונה במשנה או בתלמוד או במדרש צריך לברך ברכת התורה קודם שיתחיל לקרות או לשנות ר"ל אשר בחר בנו מכל העמים וכו' ויש מפרשים שג' הברכות הוא צריך לברך על דרך שאנו מברכים כנגד מקרא משנה ומדרש והם אשר קדשנו וכו' לעסוק בדברי תורה והערב נא ואשר בחר בנו וכו' וברכת הערב חותמים בה המלמד תורה לעמו ישראל...

9. דרישה אורח חיים סימן מז

[א] ועוד יש ברכה אחרת על התורה ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר בחר כו'. ז"ל ר' יונה (ריש דף ז') (ה: ד"ה והא) פרק קמא דברכות וכנגד אלו שלש ברכות תיקנו לומר בבוקר שלשה ענינים מקרא דהיינו פרשת התמיד. משנה דהיינו איזהו מקומן. תלמוד דהיינו ברייתא דר' ישמעאל כו'. וברכת אשר בחר בנו שהיא מעולה שיש בה שבה לשם יתברך ולישראל תקנו למקרא וברכת והערב למשנה וכו' וברכת לעסוק למדרש. ולדעת האומרים והערב בוא"ו אשתכח דאין כאן אלא ב' ברכות אחת כנגד התורה שבכתב ואחת כנגד התורה שבעל פה שהמשנה והתלמוד בכלל תורה שבעל פה וסגי להו בברכה אחת וק"ל עכ"ל:

10. רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת ברכות דף יא עמוד ב

שם. גמ'. ז"ל אמר רב הונא למקרא צריך לברך ולמדרש אינו צריך לברך ור"א אמר למקרא ולמדרש צריך לברך למשנה אין צריך לברך ור' יוחנן אמר אף למשנה נמי צריך לברך אבל לתלמוד אין צריך לברך ורבא אמר אף לתלמוד צריך לברך דאמר ר' חייא בר אשי זמנין סגי אין הוה קאימנא קמיה דרב לתנויי פירקין בספרא דבי רב הוה מקדים וקא משי ידיה וברין ומתני לן פירקין עכ"ל. יש לעיין בשיטות האמוראים מהי סברתם ויסוד פלוגתתם. ונראה דיש לפרש את שיטת רב הונא דמברכים ברכה"ת רק על מקרא בב' אופנים: א) דסובר שעיקר תקנת ברכה"ת נתקנה על תורה שבכתב דקורין בציבור וכמש"כ (נחמיה ח', ה' - ו') "וכפתחו עמדו כל העם ויברך עזרא את ה' האלוקים הגדול ויענו כל העם אמן אמן", שנלמד מזה ברכה"ת על קריאת התורה בציבור. רב הונא סובר דרק על תושב"כ דהויה חפצא של

תורה שנקראת בציבור חל דין ברכה. משא"כ במדרש ומשנה ותלמוד דאין בהם דין קריאה בציבור ולפיכך אין מברכים עליהם. (ב) דברכה"ת נתקנה רק על תושב"כ משום דיש בלימודה דין מעשה מצוה, דבעי מעשה קריאה לצאת יד"ח לימוד תושב"כ בשלימותה. משא"כ בתושבע"פ ליכא מעשה מצוה, דקיום מצות לימוד תושבע"פ אין בה תורת מעשה משום שתלויה היא בהבנה בלבד, ולפיכך אין מברכים עליה. ויש להביא ראייה דתושב"כ אית בה דין מעשה קריאה מהא דאיתא בגמ' לעיל (דף ה') "וא"ר לוי בר חמא וכו' מאי דכתיב ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם לוחות אלו עשרת הדברות תורה זה מקרא והמצוה זו משנה אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים להורותם זה גמרא מלמד שכולם נתנו למשה בסיני". ועיין ברש"י שם ד"ה זה מקרא שכתב וז"ל חומש שמצוה לקרות בתורה, ובד"ה זה משנה כתב וז"ל "שיתעסקו במשנה", ובד"ה זה גמרא כתב וז"ל סברת טעמי המשניות שממנו יוצאת הוראה עכ"ל. ומבואר ברש"י דמצות לימוד תורה שבכתב חלוק ביסוד דינו ממצות לימוד תורה שבעל פה, דבתושב"כ נאמר דין קריאה ואית בלימוד תושב"כ דין מעשה מצוה מסוים דיוצא רק ע"י קריאה בתורה בלבד, ואינו יוצא יד"ח מצות לימוד תושב"כ בשלימות במהרהר פסוקים בלבד. משא"כ לגבי לימוד תושבע"פ דקיום מצות לימוד תושבע"פ תלויה בהבנת הלב וכלשון רש"י "שיתעסקו במשנה", ויוצא דאין מעשה מצוה בלימוד תושבע"פ דמתקיימת ע"י הבנה בלבד. וע"כ תושב"כ קרויה מקרא דיש בה דין קריאה, ואילו משנה דהויא תושבע"פ באה מלשון שינון דהיינו הבנה. ועיין בגמ' לקמן (דף טו ב): תני רב עובדיה קמיה דרבא ולמדתם שיהא לימודך תם שיתן ריוח בין הדבקים עני רבא בתריה כגון על לבבך על לבבכם וכו' ע"כ. והקשה הגר"ח זצ"ל דלשיטת הראשונים שסוברים דרק פרשה ראשונה של ק"ש הוי מדאורייתא ופסוק זה דולמדתם שבפרשה שנייה של ק"ש הוי רק מדרבנן, איך נלמד ממנו דין ולמדתם שיהא לימודך תם ליתן ריוח בין הדבקים לגבי הפרשה הראשונה דק"ש שהיא מה"ת. וביאר הגר"ח זצ"ל דדין לימודך תם דין הוא במצות ת"ת שבכתב דמתקיימת ע"י קריאה בפה, וחל בה דין לימודך תם ליתן ריוח בין הדבקים לומר המילים באופן ברור. ומכיון דק"ש הויא קיום מצות ת"ת שבכתב ממילא חל בה דין לימודך תם. ומוכח מזה דחלוק דין ת"ת דתושב"כ דנאמר בו דין קריאת הפסוקים בפה וחל ביה דין לימודך תם, מדין ת"ת בלימוד תושבע"פ המתקיימת ע"י הבנה ואין בה דין קריאה ודין לקרותה בלשון מסוים. ולפי"ז י"ל דלשיטת רב הונא מברכים רק על מקרא משום דמצות ת"ת דתושב"כ יש בו דין מעשה מצוה המתקיימת ע"י קריאה בפה, משא"כ בלימוד תושבע"פ דקיום מצותו היא ע"י הבנה שבלב וליכא בו חלות מעשה מצוה ולפיכך אין מברכים עליה. ובסברת ר' אליעזר דאף על מדרש מברכים ברכה"ת י"ל דס"ל דמברכים על תושב"כ הכלול במדרש דחל בלימודה דין מעשה מצוה, ואף על פי שלומד מדרש דהוי לימוד תושבע"פ אבל מכיון דמזכיר פסוקים דהיינו חפצא דתושב"כ חל ביה דין ברכה. אמנם בלימוד משנה ותלמוד אינו צריך לברך דמתקיים לימודם ע"י הבנת הלב בלבד, ולפיכך אין בהם מעשה מצוה כלל לברך עליו. ובסברת ר' יוחנן דאף למשנה צריך לברך אבל לתלמוד אינו צריך לברך יתכן לומר דס"ל דאף בלימוד תורה שבע"פ שקיימה היא רק בהבנת הלב מ"מ חל בלימוד משנה חלות שם מעשה מצוה משום שלומד ע"מ לעשות. ולשיטתו מברכים על משנה משום דאית בה חלות הוראה ונחשב ללימוד ע"מ לעשות. משא"כ בתלמוד דאינה הוראה פסוקה ומשום הכי אין מברכים עליה. ורבא סובר דאף לתלמוד צריך לברך משום דאף בתלמוד חל דין ללמוד ע"מ לעשות. דעי"ז חשיב הלימוד למעשה מצוה שמברכים עליו. ועוד נראה לבאר סוגיין ע"פ יסוד הגר"ח זצ"ל דברכה"ת אינה ברכה על קיום מצות ת"ת אלא דתורה עצמה טעונה ברכה והויא ברכה על החפצא של תורה. ולפי"ז י"ל דנחלקו האמוראים איזה חפצא של תורה טעון ברכה, חפצא דתושב"כ או אף חפצא דתושבע"פ, ואף תושבע"פ שאינה הוראה אלא שקלא וטריא, דהרי מצד קיום מצות ת"ת אין שום חילוק בין לימוד תושב"כ לבין לימוד תושבע"פ ובין הוראה לשקלא וטריא ואי ברכה"ת חלה על קיום מצות ת"ת אין מקום לחלק ביניהם לגבי חיוב ברכה. ועיין ברי"ף שגרס וז"ל אמר רב הונא למקרא צריך לברך למשנה ותלמוד א"צ לברך, ור' יוחנן אמר למשנה צריך לברך לתלמוד אינו צריך לברך, ור"א אמר אפ' לתלמוד צריך לברך למדרש אינו צריך לברך, ורב אמר אפילו למדרש נמי צריך לברך וכו' עכ"ל. וצ"ב לגירסת הרי"ף מהי סברת ר"א דמברכים על תלמוד ולא על מדרש. ונראה דסובר דמברכים רק על תושבע"פ דאית בה חלות שם הוראה כמו המשנה המהוה הוראה ממש, ותלמוד חשיב להוראה משום שמבאר את יסודות ההלכה. אולם מדרש דהיינו דרשות הפסוקים בי"ג מדות אינו קובע הוראה והלכה אלא שרק מגלה מקור דההלכה ולכן אין מדרש בכלל הוראה ואין מברכין עליו. ונראה דנפ"מ בין גירסת רש"י להרי"ף אליבא דמ"ד דמברכין על מדרש בלבד הויא האם מברכים ברכה"ת על מדרש שאין בו הזכרת פסוק, דלרש"י אינו מברך משום דיסוד הברכה בלימוד מדרש הוא משום החפצא דתושב"כ דאית ביה, משא"כ להרי"ף דמברכים עליו, דסובר דמברכים ברכה"ת אף על הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, אף על פי שאינם

אלא גילוי מילתא למקורות ההלכה. דהברכה חלה על קיום לימוד תורה שבע"פ ולא על לימוד חפצא של תורה שבכתב, ומשו"ה סובר שאף על מדרש אגדה שאין בו הזכרת פסוק צריך לברך ברכת התורה.

11. ערוך השולחן אורח חיים סימן מז סעיף ח

צריך לברך בין למקרא בין למשנה בין לגמרא בין למדרש והיינו מדרש המקראות במכילתא וספרא וספרי [רש"י ברכות יא:]: ודע שיש להסתפק בלומד דברי אגדה כמדרש רבה או חכמת הקבלה אם מחויב לברך ברכת התורה דהנה בגמרא שם יש פלוגתא דרב הונא אמר דרק למקרא צריך לברך ור' יוחנן אמר דגם למשנה צריך לברך [גירסת הרי"ף] ופירשו תלמידי רבינו יונה משום דהמשנה מפרשת טעמי המצות ור"א אמר דגם לגמרא צריך לברך משום שהתלמוד מפרש עיקרי הפסוקים [תר"י] והמסקנא דגם למדרש צריך לברך משום שבמדרש לומד ג"כ מהפסוקים מקל וחומר ומגזירה שווה ומהמדות שהתורה נדרשת בהם [שם] ולפ"ז משמע שאין החיוב רק בדברים שמפרשים דיני התורה אבל דברי אגדה או קבלה שאין עיקרם לדינים והלכות א"צ ברכה אבל אם נאמר הטעם משום שהכל ניתנה למשה מסיני [הגר"ז] או משום דכולהו תורה מקרי [לבוש] פשיטא שגם אגדה וקבלה ניתנה למשה מסיני ומקרו תורה אבל מלשון תלמידי רבינו יונה לא משמע כן וצ"ע לדינא:

12. טור אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז

(ה)וצריך לברך למקרא למדרש ולמשנה ולתלמוד

13. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכות השחר ושאר ברכות סימן מז סעיף ב

צריך לברך בין למקרא בין למשנה בין לגמרא.

הגה: בין למדרש (טור).

14. לבוש אורח חיים סימן מז סעיף ב

והייב לברך בין למקרא בין למשנה בין לתלמוד בין למדרש, דכולהו תורה מיקרו:

15. פרי חדש אורח חיים סימן מז סעיף ב

הג"ה בין למדרש. הפוסקים לא כתבו מדרש דמכל שכן דגמרא נפיק. אי נמי בכלל מקרא הוי, וכן משמע בגמרא [ברכות יא, ב]. ומוהריק"ש [בספר ערך לחם] כתב שבכלל תלמוד הוא כדאמרינן לקמן סימן נ' שהמדרש כתלמוד, אבל הטור הזכירו:

16. ברכי יוסף אורח חיים מז ברכי יוסף אורח חיים סימן מז

א. [דין ב] הגהה. בין למדרש. מרן לא הוצרך לכותבו דכבר כתב לגמרא ולקמן סימן נ' כתב שהמדרש כגמרא. וכן מוכח מדאמרינן פ"ק דברכות דף י"א לפי גירסתו וגירסת הרא"ש (סי' יג) רבא אמר אף לגמרא צריך לברך, דאמר ר' חייא בר אשי זימנין סגי אין הוא קאימנא קמיה דרב לתנוייה פירקין בספרא דבי רב הוה מקדים ומשיה ידיה ובירך ומתני לן פירקין. הרי דקאמר רבא דלגמרא צריך לברך, ומייתי ראייה מרב דהוה מברך אספרא דבי רב, שהוא מדרש. ומוכח דמדרש כגמרא, דאי לא מאי ראייה מייתי.

הן אמת דק"ק דהא איתמר התם לפי נסחא דקמן, אמר רב הונא למקרא ולמדרש צריך לברך לגמרא א"צ לברך. אלמא מוכח מזה דמדרש [כמו מקרא] ולא [כמו] גמרא. ואם כן מאי ראייה מייתי רבא דלגמרא צריך לברך מזדב בריך אמדרש. וכן לגירסת הרא"ש דגריס אמר רב הונא למקרא צריך לברך למדרש אינו צריך לברך, ר"א אמר אף למדרש צריך לברך למשנה א"צ לברך רבי יוחנן אמר אף למשנה צריך לברך לגמרא א"צ לברך ורבא אמר אף לגמרא צריך לברך דאמר ר' חייא בר אשי וכו'. וקשה דכיוון דלר"א ור"י משמע דלמדרש צריך לברך ולגמרא א"צ לברך, ופליגי במשנה, מאי מייתי ראייה רבא דלגמרא צריך לברך, מדרב. שוב ראיתי להרב מעדני מלך (שם אות ר) שעמד בזה ע"ש.

איברא דבש"ס לא קשה, משום דמצינן למימר יש לחלק בין מדרש למדרש, דמדרש דנקיטי אמוראי היינו מדרש אגדה, דדריש לקראי דרך דרש ואגדות של יופי. ומדרש זה, למאן דאמר, הוי כמקרא. אבל בריתות דספרא וסיפרי, דהן הן גופי תורה, לכו"ע דינם כגמרא. ואתי שפיר הא דרבא. אבל רש"י כתב מדרש הוא קרוב למקרא כגון מכילתא וספרא וספרי, לפ"ז קשיא. ובאמת דנראים דברי רש"י, דאי אמרת דברך אמדרש הגדה דדריש לקראי, למה יגרע ספרא

וספרי, דבשגם הם דינין הוו פירושא דקראי, וטפי מסתבר לברך אספרא וספרי, דתרתא איתנהו בהו משפטים ישרים ופירושא דקראי, והם עיקר התורה. וכתב עוד הרב מעדני מלך ז"ל, ומיהו בפ' דלקמן דף י"ד ע"ב דהתם איתא מני להא שר"ח בר אשי, ולא גרסי' התם בספרא דבי רב, ואמרינן התם דקמ"ל דלמשנה צריך לברך, והיינו כפי הגירסא בגמרא שלפננו דגרס בדרבא למשנה, עכ"ל. ונסחא דקמן בדרבא לגמרא. ומדברי התוספות בסוטה דף ל"ט (ד"ה כל) משמע קצת דהוו גרסי לקמן בדף י"ד נמי ספרא דבי רב, ע"ש.

והפר"ח כתב דמדרש בכלל מקרא, וכן מוכח בגמרא. וק"ק דלא העיר במאי דכתיבנא. ומדברי גורי האר"י זצ"ל מוכח דהמדרשים והאגדות הם כמשנה, ויש להם ישיבה אחת בעול"ם. וזה מסכים למה דאמרו בש"ס פרק היה קורא כמדובר. שוב בא לידי ספר לשון למודים הנדפס מחדש, ושם ראיתי שעמד בעניין זה סי' ק', ולא זכר מהרב לחם חמודות ..

17. פסקי תשובות אורח חיים סימן מז

סעי' ב', שו"ע: צריך לברך בין למקרא בין למשנה בין לגמרא. רמ"א: בין למדרש. ואפילו 30 אינו מבין מה שלומד, וכן 31 ללימוד הזוהר והקבלה חייבים ברכת התורה קודם לכן, וגם 32 בלימוד ספרי מוסר דרוש וחסידות, כי בדרך כלל משולב בהם פסוקים ומאמרי חז"ל. זולת עובדות וסיפורים מגדולי ישראל שאין צריך להם ברכת התורה, אף שיש בהם מוסר השכל.

18. פסקי תשובות הערות סימן מז הערה 31-32

31. כה"ח סק"ג עפ"י טעם הלבוש דכלהו תורה מיקרי, וכ"ה בערוה"ש סעי' ח' עפ"י טעם שו"ע הרב סעי' ב' דכולם ניתנו למשה בסיני.

32. מקור חיים לחו"י סעי' ב'. ובתשובות והנהגות ח"ד סי' י"ז דה"ה לימוד א' ב' עם תינוק מסתבר דלא גרע מלימוד ובעי ברכה"ת דרמוז בא' ב' גופי תורה כמובא בגמ' (שבת ק"ד א), אלא שבשעה"ח כששואל ממנו על איזה אות וכדו' א"צ לימנע מלהשיב ויכוין שלא לשם מצות ת"ת.